

ชื่อวิจัย	การเพิ่มศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการตนเองของชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้ดำเนินการวิจัย	อุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา และคณะ
หน่วยงาน	สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปี พ.ศ.	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2. เพื่อให้เกิดองค์ความรู้การบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่า คือ รูปแบบของการจัดเป็นกลุ่มหรือแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาจัดการตนเองโดยที่ผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดำเนินการ ในทุกพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) ชุมชนในตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ 2) ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิเชียร จังหวัดมหาสารคาม และ 3) ตำบลเฝ้าไร่ อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย แต่ละพื้นที่จะมีการตั้งกฎระเบียบเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันโดยให้ชุมชน เยาวชนและผู้นำเข้ามามีส่วนร่วม มีการสำรวจทรัพยากรในป่า เน้นการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้เกิดองค์ความรู้การบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน โดยมีกลุ่มอาสาพิทักษ์ป่า กลุ่มเยาวชนช่วยในการขับเคลื่อนการรักษาป่าผ่านกิจกรรม เช่น การทำแผนที่ป่าด้วยเครื่องมือ GPS โดยชุมชน การศึกษาดูงานในพื้นที่ตัวอย่าง การสำรวจความสมบูรณ์ของป่า กิจกรรมทำป้ายรณรงค์อนุรักษ์ป่า ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่า พิธีบวชป่าและติดป้ายรณรงค์รอบป่า ตั้งศาล เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ป่าชุมชน ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการป่าร่วมกัน มีข้อตกลงออกกฎการใช้ป่าร่วมกัน มีบทลงโทษผู้บุกรุกป่า มีอาสาสมัครพิทักษ์รักษาป่าของชุมชน นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้รับการสนับสนุนดำเนินกิจกรรมจาก อบต. / หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติเข้ามาช่วยในการสนับสนุนงบประมาณทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดได้ 2. แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำ คือ รูปแบบของการบริหารจัดการน้ำโดยการออกกฎระเบียบในการบริหารจัดการแหล่งน้ำและกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การ

มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งน้ำของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ รูปแบบการจัดการน้ำชุมชนโดยรวมส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการน้ำโดยการออกกฎระเบียบในการบริหารจัดการ มีจัดตั้งกองทุนกลุ่มผู้ใช้น้ำ รูปแบบการสร้างภาคีความร่วมมือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการจัดการน้ำที่เหมาะสม จำเป็นต้องมีการจัดการกลไกคณะทำงาน โดยสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีความสามารถในการประสานงาน การจัดเวทีเรียนรู้ และต้องมีปฏิบัติการร่วมมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ใน 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) ชุมชนในตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ตำบลเมืองพล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น 3) ตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 4) ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีนวัตกรรมในการนำน้ำมาใช้ ได้แก่ นวัตกรรมระบบสูบน้ำใช้แรงดันอากาศในพื้นที่ตำบลเมืองแก รูปแบบของการบริหารจัดการน้ำของชุมชนมีการนำนวัตกรรมระบบสูบน้ำแบบจักรยานปั่นโดยไม่ใช้พลังงานมาใช้ที่ตำบลบ้านสิงห์ นวัตกรรมกักเก็บพลังงานลมสำหรับสูบน้ำในบ่อบาดาลในพื้นที่ตำบลแจนแลน เป็นต้น ซึ่งผลการดำเนินงานของครัวเรือนในชุมชน แต่ละพื้นที่จะมี บางพื้นที่จะเน้นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการจัดการที่ดี เน้นความสัมพันธ์เครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำ มากกว่าเน้นกฎระเบียบและการควบคุม ส่วนรูปแบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะเน้นการเพิ่มความตระหนักและความรู้ให้กับชุมชน มีการทำแผนที่และสำรวจแหล่งทรัพยากรน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคในชุมชนร่วมกันเพื่อการจัดรูปแบบการใช้น้ำสำหรับชุมชนได้ มีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนเป็นการลดการใช้พลังงานไฟฟ้าหรือน้ำมันลง ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงได้

คำสำคัญ : การเพิ่มศักยภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน